Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Vastine HE 240/2018 vp

25.2.2019

Hallitusneuvos Ilpo Helismaa

HE 240/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pelastuslain muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi

Eduskunnan hallintovaliokunta

Sisäministeriö esittää hallintovaliokunnalle annettujen lausuntojen johdosta vastineenaan seuraavaa:

YLEISTÄ

Esityksen suhde maakunta- ja sote-uudistukseen

Valtiovarainministeriö

Lausunto: Esitys liittyy maakunta-, sote- ja valtion alueuudistukseen ja tältä osin erityisesti eduskunnan käsiteltävänä vielä olevaan hallituksen esitykseen (HE 15/2017 vp) eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi, hallituksen esitykseen (HE 16/2017 vp) eduskunnalle laiksi pelastustoimen järjestämisestä sekä hallituksen esitykseen (HE 14/2018 vp) eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (ns. maku2-esitys). Valtiovarainministeriö toteaa, että näiden seikkojen johdosta nyt käsiteltävänä olevan esityksen käsittely tulisi sovittaa yhteen edellä mainittujen esitysten käsittelyn kanssa.

Sisäministeriön vastine: Eduskunnan käsiteltävänä on esityksen HE 240/2018 lisäksi hallituksen esitys laiksi pelastustoimen järjestämisestä (HE 16/2017 vp).

HE 16/2017 ja maku1

Pelastustoimen järjestämislaissa säädetään mm. pelastustoimen järjestämisestä, tuottamisesta, ohjauksesta, valvonnasta ja palvelutasosta. Pelastustoimen järjestämislaki liittyy maku1-esitykseen.

Pelastustoimen järjestämislaissa tarkoitettujen pelastustoimen tehtävien yleistä hallinnollista toteuttamista ja henkilöstön asemaa koskevat yleiset säännökset sisältyvät maakuntalakiin ja maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain voimaanpanolakiin. Pelastustoimen rahoitus määräytyy maakuntien rahoituslain mukaan.

Laissa maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain voimaanpanosta ehdotetaan säädettäväksi myös pelastustoimen järjestämisestä annettavan lain voimaanpanosta. Tarkoitus on, että pelastustoimen järjestämisestä annettava laki hyväksyttäisiin ennen tai samassa yhteydessä kuin laki maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain voimaanpanosta hyväksytään.

HE 240/2018 ja maku2

Esityksessä HE 240/2018 ehdotetaan muutettaviksi pelastuslakia, Pelastusopistosta annettua lakia, palosuojelurahastolakia ja eräitä muita lakeja. Muutokset johtuvat maakuntien perustamista sekä maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa ja valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevasta lainsäädännöstä. Esitys liittyy maku2-esitykseen.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018). Esitykseen sisältyvät ehdotukset valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisoimiseksi. Esityksellä perustettaisiin Valtion lupa- ja valvontavirasto, jolle koottaisiin pääosa lakkautettavaksi ehdotettavien aluehallintovirastojen ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävistä sekä osa lakkautettavaksi ehdotettavien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävistä.

Valtiovarainministeriön johdolla tapahtuneessa maku2 valmistelussa on linjattu, että maakuntauudistuksen toimeenpanoon liittyvissä esityksissä, kuten HE 240/2018 vp., ei ole mahdollista esittää aluehallintoviraston tai muun viranomaisen tehtävien siirtämistä virastolle (LUOVA), jonka perustamista koskevaa lainsäädäntöä ei ole vielä hyväksytty. Tarkoitus on ollut, että viraston nimi muutetaan eduskunnassa vastinemenettelyssä valtion lupa- ja valvontavirastoa koskevan lain tultua hyväksytyksi.

Yhteensovittamisesta johtuvat muutostarpeet

Edellä sanotun johdosta ja edellyttäen, että hallituksen esitykseen HE 14/2018 vp sisältyvä ehdotus laiksi Valtion lupa- ja valvontavirastosta tulee hyväksytyksi, tulisi pelastuslain 22 b, 22 c ja 111 a §:ssä sekä palosuojelurahastolain 4, 5, 6 ja 7 §:ssä aluehallintovirasto muuttaa valtion lupa- ja valvontavirastoksi.

Muut muutostarpeet

*Jäljempänä esitetyin perustein sisäministeriö esittää, että pelastuslain 30 §:n 1 momentin viimeinen virke muutettaisiin näin kuuluvaksi: Sammutusvesisuunnitelman hyväksyy **maakunta**.*

*Lisäksi teknisenä muutoksena pelastuslain 111 §:n 5 momentissa sisäasiainministeriö tulisi muuttaa **sisäministeriöksi**.*

Vastine perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 65/2018 vp 22.2.2019

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 65/2018 vp 22.2.2019 s. 74 todennut seuraavaa:

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lopuksi vielä huomiota maakuntauudistukseen liittyvään hallituksen esitykseen laiksi pelastustoimen järjestämisestä (HE 16/2017 vp). Valiokunta on katsonut (PeVL 27/2017 vp), että se voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Maakuntauudistuksen kokonaisuuden käsittelyyn eduskunnassa liittyen on kuitenkin selvää, ettei pelastustoimen tehtäviä voida siirtää maakunnille ennen kuin maakunnat on perustettu. Pelastustoimen järjestämislailla on myös yhteys maku2-esitykseen, jolla kumotaan pelastustoimen alueella perusoikeuksien turvaamisen kannalta keskeistä valvontaa koskevaa sääntelyä. Siten ne valtiosääntöoikeudelliset huomautukset, joita perustuslakivaliokunta on tehnyt edellä kasvupalvelulainsäädännön kytkennöistä maku 1- ja maku 2-esityksiin, soveltuvat myös pelastustoimen järjestämislain kytkentöihin näihin esityksiin.

Kasvupalvelulainsäädännön kytkökset maku1- ja maku2-esityksiin

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 65/2018 vp 22.2.2019 s. 71 - 72 todennut seuraavaa:

Perustuslakivaliokunta kiinnittää erityistä huomiota maku 2-esitykseen sisältyvään seuraavaan perustelumainintaan (ks. HE 14/2018 vp, s. 205): "Lakia elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista ei

voida kumota eikä voimaanpanolakia hyväksyä esitetyssä muodossaan, ellei hallituksen esitystä alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista sekä hallituksen esityksiä työ- ja elinkeinoministeriön palveluprosesseista maakunnissa hyväksytä ensin tai samassa yhteydessä. Muussa tapauksessa työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan lakisääteisten tehtävien hoitaminen voi käsillä olevan hallituksen esityksen käsittelystä johtuvista syistä jäädä vaille toimivaltaisia virastoja, ELY-keskuksia, TE-toimistoa ja niiden kehittämis- ja hallintokeskusta."

Perustuslakivaliokunta on pitänyt säätämisjärjestykseen vaikuttavana seikkana sitä, että valvonnan järjestämisestä ja valvontaviranomaisesta säädetään asianmukaisesti voimassa olevaan lainsäädäntöön nojautuen (PeVL 33/2018 vp, s. 4). Tästä seuraa valiokunnan käsityksen mukaan valtiosääntöoikeudellisesti välttämättömänä pidettävä kytkentä maakuntien perustamista koskevan esityksen (HE 15/2017 vp) ja maku2-esityksen (HE 14/2018 vp) välille. Samalla siitä seuraa, että voimassa olevia toimivaltaista viranomaista ja valvontaa koskevia lakeja ei voida perustuslaista johtuvista syistä kumota, ellei samalla niiden sijaan säädetä uutta hallintorakennetta koskevat vastaavat perussäännökset. Jos eduskunta ei ehdi kuluvalla vaalikaudella käsittelemään maku2- esitystä, perustuslakivaliokunta pitää välttämättömänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tekee maakunta- ja sote -esitykseen siitä johtuvat välttämättömät jäljempänä yksilöidyt muutokset. Vastaavasti jos eduskunta ei ehdi käsittelemään kasvupalvelu-uudistusta koskevia esityksiä, perustuslakivaliokunta pitää välttämättömänä, että hallintovaliokunta tekee maku2-esitykseen siitä johtuvat välttämättömät muutokset koskien toimivaltaisia viranomaisia.

Sisäministeriön vastine: Hallituksen esitys laiksi pelastuslain ja eräiden muiden lakien muuttamiseksi liittyy maakunta-, sote- ja valtion alueuudistukseen ja tältä osin erityisesti eduskunnan käsiteltävänä vielä olevaan hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018). Esitykseen sisältyvät ehdotukset valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisoimiseksi. Esityksellä perustettaisiin Valtion lupa- ja valvontavirasto, jolle koottaisiin pääosa lakkautettavaksi ehdotettavien aluehallintovirastojen ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävistä sekä osa lakkautettavaksi ehdotettavien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävistä.

Kytkös maakuntien perustamiseen

Laissa maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain voimaanpanosta ehdotetaan säädettäväksi myös pelastustoimen järjestämisestä annettavan lain voimaanpanosta. Tarkoitus on, että pelastustoimen järjestämisestä annettava laki hyväksyttäisiin ennen tai samaan aikaan kuin laki maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain voimaanpanosta hyväksytään.

> *Näin ollen pelastustoimen tehtävät siirtyisivät maakunnille vain edellyttäen, että maakunnat on ensin perustettu. Mikäli maakuntien perustaminen raukeaisi, raukeaisi samalla myös hallituksen esitys laiksi pelastustoimen järjestämisestä.*
>
> *Hallituksen esitys laeiksi pelastuslain muuttamisesta, pelastusopistolain muuttamisesta ja palosuojelurahastolain muuttamisesta (HE 240/2018 vp) liittyy niin ikään maakuntien perustamiseen ja lakiehdotukset raukaisivat siinä tapauksessa, että maakuntien perustamista koskeva lainsäädäntö raukeaisi.*

Kytkös valtion lupa- ja valvontaviraston perustamiseen

Maku 2-esitykseen sisältyy ehdotus laiksi valtion lupa- ja valvontavirastosta, jolle mm. siirrettäisiin osa aluehallintovirastoille nykyisin kuuluvista tehtävistä. Samalla laki aluehallintovirastoista (896/2009) kumottaisiin. Aluehallintovirastoille nykyisin kuuluvat pelastustoimen ohjaustehtävät sekä alueellisen yhteisen varautumisen tehtävät siirrettäisiin sisäministeriölle. Alueellisten

maanpuolustuskurssien sekä maakuntien yhteisten valmiusharjoitusten järjestäminen siirrettäisiin aluehallintovirastoilta Pelastusopistolle.

Muutostarpeet hallituksen esitykseen HE 240/2018 vp

1. Esityksestä poistettavat säännökset

Pelastuslain 22 b, 22 c ja 111 a pykäliä ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kuuluvat tehtävät siirrettäisiin valtion lupa- ja valvontavirastolle (aluehallintovirastolle).

Jos eduskunta ei ehtisi kuluvalla vaalikaudella käsittelemään maku2-esitystä, voisivat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle nykyisin kuuluvat tehtävät jäädä ennalleen ja ehdotetut 22, 22 c ja 111 a pykälät tulisi poistaa esityksestä.

2. Kumottavaksi ehdotetut säännökset

Pelastuslain 23, 29 ja 85 pykälissä säädetään aluehallintovirastoille nykyisin kuuluvista sellaisista tehtävistä, jotka on pelastustoimen järjestämislailla ehdotettu siirrettäväksi sisäministeriölle.

Mainitut pelastuslain säännökset liittyvät maakuntien järjestämisvastuulle siirrettävän pelastustoimen ohjaamiseen, ja ne tulisi kumota riippumatta siitä, ehtiikö eduskunta kuluvalla vaalikaudella käsittelemään maku2-esitystä.

3. Muutettavaksi ehdotetut säännökset

Pelastuslain 26, 31, 48 ja 79 pykälissä säädetään valtion pelastusviranomaisista sekä aluehallintovirastoille nykyisin kuuluvista sellaisista metsäpalojen tähystyksen järjestämiseen sekä ulkoisen pelastussuunnitelman ja valvontasuunnitelman valvontaan liittyvistä tehtävistä, jotka on lailla pelastuslain muuttamisesta ehdotettu siirrettäväksi sisäministeriölle.

Mainitut pelastuslain säännökset liittyvät maakuntien järjestämisvastuulle siirrettävän pelastustoimen ohjaamiseen, ja ne tulisi muuttaa esitetyllä tavalla riippumatta siitä, ehtiikö eduskunta kuluvalla vaalikaudella käsittelemään maku2-esitystä.

1.1 Laki pelastuslain muuttamiseksi

26 § (28.12.2018/1353) Pelastusviranomaiset

Voimassa olevan pelastuslain 26 §:n 2 momentin mukaan alueen pelastustoimen pelastusviranomaisia ovat pelastuslaitoksen ylin viranhaltija ja hänen määräämänsä pelastuslaitoksen viranhaltijat sekä alueen pelastustoimen asianomainen monijäseninen toimielin.

Pykälän 2 momentissa alueen pelastustoimen pelastusviranomainen muutettaisiin maakunnan pelastusviranomaiseksi. Maakunnan pelastustoimessa ei olisi nykyistä vastaavaa alueen kuntien edustajista koostuvaa alueen pelastustoimen asianomaista monijäsenistä toimielintä, joten sen asema pelastusviranomaisena poistettaisiin tarpeettomana.

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto

Lausunto: Pelastustoimen monijäsenisen toimielimen poistamista on pidettävä vakavana demokratiavajeena, ottaen huomioon, että etenkin pääkaupunkiseudulla läheskään kaikilla kunnilla ei tule olemaan todellista edustusta maakuntavaltuustossa, ja että maakuntavaltuustoista muutenkin on vaalikelpoisuusrajoituksien kautta karsittu pois palveluntuottajien (kuten palokuntien) johdossa tai hallinnossa olevat, joten maakuntavaltuuston asiaosaamistaso nimenomaan pelastustoimen osalta jäänee kovin vaatimattomaksi.

Koska mm. valtion hallinnassa olevalla poliisitoimella on ainakin muodollinen mahdollisuus ylläpitää poliittista neuvottelukuntajärjestelmää, missä kaikilla kunnilla on edustus, olisi sellainen sisällytettävä myös pelastustoimen lainsäädäntöön!

Näin ollen esitämme, että pelastuslaissa säilytetään maininta monijäsenisestä luottamushenkilöelimestä, jonka tehtävänä olisi maakunnan yksittäisten kuntien näkemysten saattaminen pelastuslaitoksen tietoon ja huomioon otettavaksi.

Sisäministeriön vastine: Sisäministeriö toteaa, että pelastuslain 26 §:ssä säädetään sitä, ketkä voivat olla maakunnan pelastusviranomaisia. Pelastusviranomaisten tehtävistä säädetään pelastuslaissa useassa säännöksessä. Pykälässä tai pelastuslaissa yleensäkään ei säädetä maakunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista.

Maakuntauudistuksen vaikutuksia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin on tarkasteltu hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi perusteluiden kohdassa 4.8.1 Vaikutukset asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin.

Perustelujen mukaan maakunnille on esityksen myötä siirtymässä aiemmin kunnille ja valtion aluehallinnolle kuuluvia tehtäviä. Tehtävien siirto kunnilta maakunnille voi käytännössä kaventaa asukkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa paikallisella tasolla ja johtaa päätöksenteon etääntymiseen kuntalaisista. Päätöksenteon etääntymistä vähentää kuitenkin se, että maakunnan ylin päätöksentekoelin valittaisiin suorilla vaaleilla. Lisäksi esitys luo edellytykset myös suoralle osallistumiselle maakunnissa sekä maakunnan ja sen asukkaiden vuorovaikutukselle. Osallistumisen oikeudet säilyisivät ennallaan, vaikka tehtävien järjestämisvastuu olisi jatkossa kunnan sijaan maakunnalla. Monitoimialaisen maakunnan tehtävistä monet siirtyvät aiempaa kansanvaltaisemman päätöksenteon piiriin eli maakuntiin joko valtion aluehallinnolta tai esimerkiksi maakuntien liitoilta. Myös asukkaiden vaikutusmahdollisuudet laajenevat koskemaan sellaisia tehtäviä, joissa asukkailla ei toistaiseksi ole ollut suoran vaikuttamisen lakisääteistä oikeutta. Tällä voi olla demokratiaa vahvistava vaikutus.

27 § Maakunnan pelastustoimen ja pelastuslaitoksen tehtävät

27 § 3 momentti 1 kohta (ensihoito)

Pykälän 3 momentin 1 kohdan mukaan pelastuslaitos hoitaisi ensihoitopalveluun kuuluvia tehtäviä siten kuin maakunta siitä päättää.

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausunto: Lain 27 §:ssä tehtäisiin järjestämisvastuun siirtämisestä johtuvat tarkistukset. Pykälän 3 momentin 1 kohdan mukaan pelastuslaitos hoitaisi ensihoitopalveluun kuuluvia tehtäviä siten kuin maakunta siitä päättää. Sosiaali- ja terveysministeriö haluaa muistuttaa väärinkäsitysten välttämiseksi, että ensihoitopalvelu on osa sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja sen järjestämisvastuulle kuuluvaa. Pelastuslaitos voi nykyisin ja tulevassa maakuntarakenteessa toimia ensihoitopalvelun tuottajana.

Sisäministeriön vastine: Hallintovaliokunta on hallituksen esityksestä HE 15/2017 antamassaan lausunnossa HaVL 3/2018 vp todennut sote-järjestämislain 22 §:n 1 momentin tarkoituksena olevan varmistaa, että maakunnan omien sosiaali- ja terveyspalvelujen tuotannon vastuu on selkeästi yhdellä taholla. Tämän vuoksi sote-järjestämislakiin sisältyy säännös siitä, että maakunnan oma sote-palvelujen tuotanto on yhden liikelaitoksen tehtävä. Säännöksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan ollut estää tarkoituksenmukaista yhteistyötä ja työnjakoa maakunnan liikelaitosten välillä. Tämän vuoksi lain 22 §:n 1 momenttia on tarpeen selkeyttää siten, että se mahdollistaa muun muassa ensihoitoa koskevan yhteistyön pelastustoimesta vastaavan liikelaitoksen kanssa silloin, kun pelastustoimesta vastaa erillinen liikelaitos.

Hallintovaliokunta esittää sote-järjestämislain 22 §:n 1 momentin hyväksymistä yhteistyön mahdollistamiseksi maakunnan muiden liikelaitosten kanssa seuraavasti:

Maakunnan on omassa toiminnassaan erotettava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen ja palvelujen tuottaminen. Maakunnan omasta palvelujen tuottamisesta vastaa maakuntalain 52

§:ssä tarkoitettu maakunnan liikelaitos. *Vastuu maakunnan omien sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta on annettava yhdelle liikelaitokselle. Se voi hankkia maakunnan muilta liikelaitoksilta omaa toimintaa täydentäviä palveluja*.

Ottaen huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain ehdotetun 22 §:n sanamuodon sisäministeriö katsoo, että pelastuslain 27 §:n 3 momentin 1 kohta ei anna aihetta väärinkäsityksille.

27 § 3 momentti 2 kohta (kansainvälinen apu)

Pelastuslain 27 §:n 3 momentin 2 kohtaan esitetään otettavaksi säännös, jonka mukaan maakunnan pelastuslaitos osallistuisi tämän lain 38 §:ssä tarkoitettuun pelastustoimeen kuuluvan ulkomaille annettavan avun ja pelastustoimeen kuuluvan kansainvälisen avun vastaanottamisen edellyttämän valmiuden ylläpitoon siltä osin, kun se kuuluu maakuntien tehtäväalaan.

Helsingin pelastuslaitos

Lausunto: Valtion ja maakuntien välistä kustannusjakoa tulee selkeyttää vielä valtioneuvoston asetuksella.

Sisäministeriön vastine: Sisäministeriö toteaa, että ehdotettu säännös ei vaikuta valtion ja maakuntien väliseen kustannusjakoon.

Pelastuslain 95 §:n mukaan *pelastustoimen kustannuksista vastaa, jollei tässä laissa toisin säädetä, se, jonka velvollisuutena toimenpiteen tai tehtävän suorittaminen taikka siitä huolehtiminen on*.

Pelastuslain 38 §:n mukaan ulkomaille annettavan avun antamisesta ja ulkomaisen avun pyytämisestä päättää sisäministeriö. Tästä aiheutuvista kustannuksista vastaa sisäministeriö.

Pelastustoimen järjestämislain (HE 15/2017) 11 §:n mukaan maakunnan pelastustoimen palvelutason tulee vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Tästä aiheutuvista kustannuksista vastaa maakunta.

Suomen valmius ulkomaille annettavaan apuun perustuu suurelta osin maakuntien tehtäväalaan kuuluvan pelastustoimen kotimaisten riskien mukaiseen osaamiseen, valmiuteen ja palvelutasoon. Pelastustoimen kansainvälinen avunanto perustuu valtioiden kansallisiin resursseihin, joita voidaan tarvittaessa tarjota kansainväliseen avunantoon. Kotimaisten riskien mukainen valmius suunnitellaan ja järjestetään niin, että se on soveltuvin osin käytettävissä myös kansainvälisen avun antamiseen. Pelastuslaitokset voivat esimerkiksi kehittää yhteistoimintanaan metsäpalo- tai tulvantorjuntavalmiuden, jota voidaan tarvittaessa hyödyntää myös kansainväliseen avunantoon.

Viime vuosien maneesi- ja liikuntahallionnettomuudet osoittavat, että esimerkiksi rauniopelastamisen erityisosaamista vaativa rakennuksen sortuminen ei ole vain ulkomaisissa onnettomuuksissa toteutuva riski, vaan esimerkiksi kyky rauniopelastamiseen kuuluu jokaiselta maakunnalta edellytettävään palvelutasoon. Suomen pelastustoimen tulee varautua uudenlaisiin riskeihin, esimerkiksi terroritekojen jälkiseurauksiin ja pitkäkestoisiin häiriö- ja onnettomuustilanteisiin, joissa kansainvälisen pelastustoiminnan osaamisesta ja resursseista on hyötyä. Maakunnat vastaavat pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 11 §:n nojalla riskien mukaisesta palvelutasosta ja sen toteuttamisen aiheuttamista kustannuksista. Ulkomaille annettavaa apua varten valtion toimesta ja kustannuksella luodut ja hankitut erityisvalmiudet, kalusto ja varusteet ovat maakuntien käytettävissä myös kotimaisissa onnettomuustilanteiden vaatimassa pelastustoiminnassa samoin perustein kuin maakuntien omat resurssit.

Säännöksen tarkoituksena on selkeyttää ulkomaille annettavan avun ja kansainvälisen avun vastaanottamisen edellyttämän valmiuden ylläpitoon liittyvää sisäministeriön ja maakuntien välistä työnjakoa. Ulkomaille annettavan avun ja kansainvälisen avun vastaanottamisen edellyttämän valmiuden ylläpito toteutetaan sisäministeriön johdolla. Sisäministeriö päättää kansainväliseen avunantoon käytettävistä, ulkomaille annettavan avun edellyttämistä erityisvalmiuksista.

Sisäministeriö vastaa kyseessä olevista erityisvalmiuksista ja niiden kustannuksista. Sisäministeriö vastaa myös avun lähettämisestä päättämisen edellyttämästä varallaolosta ja siihen liittyvistä kustannuksista.

Sisäministeriö vastaa myös kansainvälisen avun antamisen valtakunnallisesta koulutuksesta, harjoittelusta ja kehittämisestä sekä Suomen kansainvälisten sitoumusten mukaisen suorituskyvyn edellyttämän erityiskaluston ja -varusteiden hankinnasta.

Maakunta vastaa maakunnan tehtäväalaan liittyvästä päivittäiseen toimintaan liittyvästä koulutuksesta ja erityisvalmiuksista, joita ei ole tarkoitettu kansainväliseen avunantoon. Maakunta vastaa omalla tehtäväalallaan suunnittelusta, koulutuksesta ja muusta sellaisesta varautumisesta, jolla varaudutaan vastaanottamaan maahan saapunutta pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua. Kyky kansanvälisen avun vastaanottamiseen tulee ottaa huomioon henkilöstön koulutuksessa ja pelastustoimen suunnittelussa ja muussa varautumisessa.

Maakunnat vastaavat niiden hallussa olevien ulkomaille annettavan avun edellyttämän valmiuden edellyttämien ja valtion hankkimien varusteiden ja kaluston varastoinnista ja ylläpidosta siten, että nämä erityisvalmiudet, mukaan lukien henkilöstön osaaminen, ovat tarvittaessa sisäministeriön päätöksen mukaisesti käytettävissä kansainvälisiin tehtäviin Suomen sitovien sopimusten ja sitoumusten edellyttämällä tavalla. Tämä edellyttää, että kalusto ja varusteet pidetään jatkuvasti kansainvälisen toiminnan edellyttämässä kunnossa ja että ne sijoitetaan ja varastoidaan tavalla, joka mahdollistaa niiden kuljetuksen onnettomuuspaikalle kansainvälisen toiminnan edellyttämällä tavalla. Henkilöstön kansainvälisen pelastustoiminnan edellyttämän erityiskoulutuksen käyttäminen kotimaan toiminnassa edellyttää myös pelastuslaitosten sitoutumista ja suunnittelua osana päivittäistä toimintaa ja kansainvälisen osaamisen ylläpitoa ja koulutusta. Kalustoa ja henkilöstön osaamista voidaan hyödyntää myös kansainvälisen avun vastaanottamistilanteissa. Valtion vastuulla oleva kansainvälisen pelastustoiminnan erityisvalmius, mukaan lukien henkilöstön osaaminen, täydentäisi ja tukisi näin maakuntien pelastustoimen kotimaan valmiuksia.

Järjestely hyödyttäisi molempia osapuolia. Maakunnat saisivat riskien mukaisesti koko maassa käyttöönsä sisäministeriön kustannuksella hankitun kaluston ja välineet sekä koulutetun henkilöstön kotimaan valmiuden tueksi. Vastavuoroisesti maakunnat huolehtisivat siitä, että näiden resurssien valmius pidetään kansainvälisen pelastustoiminnan edellyttämällä tasolla. Tämä edellyttää suunnittelua ja tehtävän vaatiman koulutuksen ottamista osaksi säännönmukaista ylläpitokoulutusta.

Kansainvälisen avun vastaanottamisessa sisäministeriö päättää avun pyytämisestä. Sisäministeriö vastaa kansainvälisen avun kustannuksista silloin, kun pyyntö avusta perustuu sisäministeriön päätökseen.

Muodostelmien hälyttämisestä ja logistiikasta kansainvälisiin tehtäviin vastaa sisäministeriö. Maakuntien vastuulla oleva muodostelmien ja erityisvalmiuksien hälyttäminen kotimaisiin tehtäviin perustuu tämän lain 33 §:ssä tarkoitettuun hälytysohjeeseen, 46 ja 47 §:ssä tarkoitettuihin yhteistyösuunnitelmiin sekä maakuntalain 51 §:ssä tarkoitettuihin sopimuksiin.

Avun antamisesta ulkomaille ja kansanvälisen avun pyytämisestä päättää sisäministeriö. Sisäministeriö vastaa myös ulkomaille annettavasta avusta ja kansainvälisen avun pyytämisestä Suomelle johtuvista kustannuksista.

Maakuntien hallussa olevien kansainväliseen pelastustoimintaan hankittujen erityisvalmiuksien pyytämisestä kansalliseen käyttöön päättää apua pyytävän maakunnan pelastusviranomainen. Maakunnat vastaavat avun antamisen edellyttämistä kustannuksista samoin perustein kuin muustakin maakuntien yhteistoiminnan aiheuttamista kustannuksista.

Pelastustoimen ulkomaille annettava apu kootaan pääasiassa pelastuslaitosten henkilöstöstä. Avun antamiseen osallistuvaan pelastuslaitoksen palveluksessa olevaan henkilöstöön sovelletaan lakia

siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan (1287/2004). Lain 5 §:n mukaan kriisinhallintaan ulkomailla osallistuva henkilö on määräaikaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon, jota työnantajana edustaa Pelastusopisto. Laissa säädetään henkilöstön tehtävän aikaisesta palkkauksesta, virkavapaudesta, työstä vapautuksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista.

Pelastusopisto

Lausunto: Pelastusopisto toimisi valtiotyönantajana henkilöstölle, joka kuuluu ulkomaille lähetettävään muodostelmaan. Valtiotyönantajan rooliin liittyen Pelastusopisto esittää tarkennusta, että ulkomaille lähetettävään muodostelmaan kuuluvien henkilöiden tulee olla osallistunut Pelastusopiston koulutukseen tai muuhun Pelastusopiston hyväksymään koulutukseen.

Sisäministeriön vastine: Pelastuslain 38 §:n mukaan ulkomaille annettavan avun antamisesta ja ulkomaisen avun pyytämisestä päättää sisäministeriö. Päätös avun antamisesta ja muodostelman henkilöstöstä perustuu Pelastusopiston esitykseen. Pelastusopisto voi näin ollen itse vaikuttaa esitettäviltä henkilöiltä edellytettävään koulutukseen. Käytännössä pelastushenkilöstöltä edellytettävä koulutus riippuu kohteesta ja tehtävän laadusta ja tämä arvioidaan aina tilanteen mukaan erikseen. Esimerkiksi avun antaminen viime kesän metsäpaloissa Ruotsille ei edellyttänyt samankaltaista koulutusta tai kokemusta kuin esimerkiksi avun antaminen maajäristyksen uhreille sellaisessa maassa, jossa infrastruktuuri on vakavasti vaurioitunut onnettomuuden seurauksena.

27 § 3 momenttiin ehdotetut lisäykset

Suomen pelastusjohtajat, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

Lausunto: Pelastuslaitokset katsovat, että yhteisen varautumisen tehtäväaluetta määrittävä maakuntalakiluonnoksen 142 § ei vastaa kattavuudeltaan pelastuslaitosten tuottamaa tukea kuntien valmiussuunnittelulle. Mikäli valtion rahoittamassa palvelutuotannossa ei jatkossa nähdä tarpeelliseksi myös sellaisten pienten kuntien tukemista, jotka eivät riskiarvioissa esille nouse heikentyy kansallinen resilienssi hyvin epätarkoituksenmukaisella tavalla erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Pelastuslaitokset ovat jo aiemminkin esittäneet kuntien parempaa huomiointia palvelutuotantoa suunnitellessa ja toteutettaessa sekä kuntien kuulemista palvelutasosta päätettäessä. Pelastuslaitokset eivät voi pitää tarkoituksenmukaisena heikentää kuntien varautumistyön edellytyksiä sekä luottamusta kuntien tarjoamien välttämättömien lähipalvelujen jatkuvuuden hallintaan. Pelastuslaitosten mielestä pelastuslainsäädäntöön kirjattu optio sopimusperusteisesta maakunnan tuottamasta tuesta kunnan valmiussuunnittelulle riittäisi muistuttamaan kuntien ja maakunnan keskinäisriippuvuudesta varautumisen ja turvallisuuden osa-alueella.

Sisäministeriön vastine: Maakuntien tehtäväalasta säädetään maakuntalain 6 §:n 1 momentissa. Maakuntalain 6 §:n 2 momentin 3 kohdassa säädetään maakuntien tehtävistä, joita maakunta voi hoitaa kuntien kanssa tekemänsä sopimuksen nojalla.

Maakuntalain järjestämisvastuuta koskevan 7 §:n 1 momentin mukaan maakunta voi järjestää tehtäviensä hoitamisen itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle maakunnalle. Lisäksi maakuntien tehtävien järjestäminen voidaan siten kuin laissa erikseen säädetään koota yhdelle tai useammalle maakunnalle, jos se on välttämätöntä palvelujen laadun ja saatavuuden parantamiseksi, kielellisten oikeuksien toteutumisen edistämiseksi, riittävien henkilöstö- ja muiden voimavarojen tai tehtävässä tarvittavan erityisasiantuntemuksen turvaamiseksi taikka muusta vastaavasta ja perustellusta syystä.

Maakuntalain 52 §:n nojalla maakunta perustaa yhden tai useamman liikelaitoksen, jonka *tehtävänä on tuottaa maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvia* sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, muita sille erikseen säädettyjä palveluja ja maakunnan sille järjestämisvastuunsa perusteella osoittamia tehtäviä. Liikelaitos vastaa tuottamisvastuullaan olevien palvelujen edellyttämästä julkisen vallan käyttämisestä. Liikelaitoksen tehtävänä on myös antaa maakunnalle

asiantuntija-apua maakunnalle kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Maakunnan liikelaitoksen tehtävistä määrätään tarkemmin hallintosäännössä.

Varautumisen yhteensovittamisen järjestämisvastuu kuuluu maakuntalain 142 §:n mukaan maakunnalle, joka voi päättää, että palvelun tuottaminen osoitetaan pelastustoimen tehtävistä vastaavalle liikelaitokselle.

Maakuntalain 6 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan maakunnan tehtäväalaan kuuluu pelastustoimi. Maakuntalain, sosiaali- ja terveystoimen järjestämislain ja pelastustoimen järjestämislain voimaanpanolain nojalla kunnista maakuntiin siirretään pelastustoimen tehtävät. Pelastuslaitokset hoitavat pelastustoimeen kuuluvien tehtävien lisäksi niiden isäntäkuntien osoittamia muita kuin pelastustoimeen kuuluvia tehtäviä. Voimaanpanolaki ei koske näitä tehtäviä eikä niihin käytettävää henkilöstöä.

Maakunnan liikelaitos ei ole itsenäinen oikeushenkilö, eikä sille näin ollen ole mahdollista osoittaa sellaisia tehtävä, jotka eivät kuulu maakunnan tehtäväalaan ja järjestämisvastuulle. Mahdollisuudesta sopia tehtävistä on säädetty jo maakuntalain 6 §:n 2 momentin 3 kohtaan.

Vastuu kuntien omasta valmiussuunnittelusta kuuluu kunnille itselleen. Valmiuslain 12 §:n mukaan mm. kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Pelastuslaitosten on ollut tarkoituksenmukaista tuottaa kunnille yhteiseen varautumiseen liittyviä palveluita. Maakuntalain 6 § mukaan maakunnalle siirtyy pelastustoimen tehtävät, ei pelastuslaitoksen tehtävät. Pelastuslaitokset ovat osa kunnan organisaatiota ja kunnat ovat tällä perusteella antaneet pelastuslaitoksille muitakin kuin pelastustoimeen kuuluvia tehtäviä. Pelastuslaitosten suorittama kuntien valmiussuunnittelun tukeminen ei kuulu pelastustoimeen, eikä se tai siihen käytetty resurssi näin ollen siirry maakuntalain 6 § nojalla maakunnalle. Maakunnan tehtävistä varautumisessa ja mm. kuntien tukemisesta säädetään maakuntalain 142 §:ssä. Maakunta voi päättää osoittaa näitä tehtäviä liikelaitokselle.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

Lausunto: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö esittää, että pelastustoimen tehtäviin sisällytettäisiin tilannejohtoa koskevat palvelut, erityisesti tilannekuvan kokoaminen ja välittäminen sekä tätä tukeva kriisiviestintä väestölle, kunnille ja muille elintärkeiden toimijoiden kannalta keskeisille toimijoille. Tämä voitaisiin toteuttaa säätämällä 27 §:n 3 momenttiin uusi kohta, jonka mukaan *[pelastuslaitos] tuottaa ja välittää tilannekuvaa sekä toimialaan liittyviä kriisiviestinnän palveluita alueellaan*.

Sisäministeriön vastine: Sisäministeriö toteaa, että esitetyt tehtävät kuuluvat jo voimassa olevan lainsäädännön mukaan pelastuslaitokselle.

Pelastuslain 35 §:n mukaan jos pelastustoimintaan osallistuu useamman toimialan viranomaisia, tilanteen yleisjohtajana toimii pelastustoiminnan johtaja. Yleisjohtaja vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta.

Pelastuslain 27 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan pelastuslaitoksen tulee huolehtia alueellaan pelastustoimelle kuuluvasta ohjauksesta, neuvonnasta ja turvallisuusviestinnästä, jonka tavoitteena on tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäiseminen ja varautuminen onnettomuuksien torjuntaan sekä asianmukainen toiminta onnettomuus- ja vaaratilanteissa ja onnettomuuksien seurausten rajoittamisessa.

Vaaratiedotteesta on säädetty vaaratiedotelaissa (466/2012). Vaaratiedote on lain 2 §:n mukaa toimivaltaisen viranomaisen antama tiedote, jonka tarkoitus on varoittaa vaarallisesta tapahtumasta ja jolla annetaan toimintaohjeita. Tiedotteessa tulee tarpeen mukaan ohjeistaa väestöä sillä tavoin, että se voi suojautua vaaralliselta tapahtumalta tai sen seurauksilta ja myös

välttää joutumasta vaaraan. Tiedote mahdollistaa väestön ryhtymisen omatoimisiin toimenpiteisiin.

30 § Sammutusvesi

Uudenmaan Liitto

Lausunto: Pykälän 1 momentin mukaan maakuntavaltuusto hyväksyy sammutusvesisuunnitelman. Suunnitelma on merkittävä dokumentti, mutta ei ole välttämätöntä, että sen hyväksyy nimenomaan maakuntavaltuusto. Riittävää olisi, jos hyväksyjänä voisi toimia maakuntahallitus. Uudenmaan maakuntavalmistelussa periaatteena on ollut, että lähtökohtaisesti maakuntahallitus tekee turvallisuustoimintoja koskevat päätökset. Maakuntavaltuuston tulee kuitenkin hyväksyä palvelutasopäätös, kuten pelastustoimen järjestämislakiesityksessä esitetään. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sammutusvesisuunnitelman hyväksyy maakuntahallitus.

Sisäministeriön vastine: Voimassa olevan pelastuslain 30 §:n 1 momentin mukaan sammutusvesisuunnitelman hyväksyy pelastustoimen järjestämisestä vastaava alueen pelastustoimi. Pelastuslaissa ei nykyisinkään ole säädetty siitä, mikä toimielin päättää sammutusvesisuunnitelman hyväksymisestä. Sisäministeriö pitää perusteltuna, että jatkossa sammutusvesisuunnitelman hyväksymisestä päättäisi vastaavasti pelastustoimen järjestämisestä vastaava maakunta, jonka asiana on päättää, mille toimielimelle päätöksen tekeminen kuuluisi.

Sisäministeriö esittää, että pelastuslain 30 §:n 1 momentin viimeinen virke muutettaisiin näin kuuluvaksi: Sammutusvesisuunnitelman hyväksyy ***maakunta****.*

55 § Valtion vastuu koulutuksesta

Pykälän 2 momentin mukaan sisäasiainministeriö voi hyväksyä myös muun julkisyhteisön ylläpitämän oppilaitoksen kuin Pelastusopiston antamaan pelastusalan ammatillista peruskoulutusta.

Pykälän 2 momentti esitetään kumottavaksi. Säännös on käytännössä tarkoittanut Helsingin kaupungin pelastuskoulua. Maakuntauudistuksen yhteydessä Helsingin pelastuskoulun tutkintokoulutus lakkaa ja vastaava koulutusvolyymi siirretään Pelastusopiston järjestettäväksi.

Helsingin pelastuslaitos, Uudenmaan Liitto, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Suomen palopäällystöliitto, Suomen pelastusjohtajat

Lausunto: Pelastajien ammatillinen peruskoulutus tulee järjestää Uudellamaalla osana tulevan maakunnan pelastuslaitoksen toimintaa.

Toissijaisena vaihtoehtona on mahdollista järjestää pelastajien ammatillinen peruskoulutus Uudenmaan pelastuslaitoksen ja Pelastusopiston välillä tehtävän sopimukseen perustuvan yhteistyön nojalla. Siinäkin tapauksessa edellytetään pelastajien ammatillisen peruskoulutuksen tosiasiallista järjestämistä Uudellamaalla niin, että koulutuksen vastuullinen järjestäjä Pelastusopisto tilaa kokonaisuudessaan tarvittavan tutkintoon johtavan ammattillisen peruskoulutuksen ja Uudenmaan pelastuslaitos tuottaa tutkintokoulutuksen kokonaisuudessaan omalla henkilöstöllään Uudellamaalla.

Uudenmaan pelastustoimen suorituskyvyn turvaamisen välttämättömänä toimenpiteenä on pelastajien ammatilllisen peruskoulutuksen järjestämisen perusteista säätäminen lain tasolla, toteutetaanpa pelastajien ammatillinen peruskoulutus Uudellamaalla kumman tahansa edellä mainitun vaihtoehdon perusteella.

Sisäministeriön vastine: Helsingin pelastuskoulun tutkinnonanto-oikeus on annettu ja se on kumottu sisäministeriön hallinnollisella päätöksellä, ei pelastuslain 55 §:n 2 momentin kumoamisella. Pelastuslain 55 § 1 momentin mukaan valtio on velvollinen huolehtimaan pelastustoimen ammatillisesta koulutuksesta ja muusta pelastustoimeen liittyvästä koulutuksesta, myös suurissa kaupungeissa ja pääkaupunkiseudulla.

Sisäministeriö huolehtii pelastustoimen kansallisista järjestelyistä. Sisäministeriö käynnisti pelastustoimen uudistamishankkeen vuonna 2015. Hanke päättyi vuoden 2018 lopussa. Pelastustoimen uudistaminen jatkuu hankkeessa tuotettujen tietoaineistojen perusteella. Pelastustoimen uudistuksessa on tavoitteena tehokas kansallinen pelastustoimen järjestelmä. Pelastustointa kehitetään muuttuvan toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti, kansalliseen ja alueellisiin riskiarvioihin perustuen ja siten että kansallinen, alueellinen ja paikallinen palvelutaso on vaatimusten mukainen ja riittävä.

Pelastuslain 55 §:n 1 momentin mukaan valtio huolehtii pelastustoimen ammatillisesta koulutuksesta ja muusta pelastustoimeen liittyvästä koulutuksesta siten kuin Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) säädetään.

Pelastusalan koulutuksen kehittämishankkeen loppuraportin (Sisäministeriön julkaisu 8/2018) ja siitä saatujen lausuntojen perusteella sisäministeriö kehittää koulutusjärjestelmää. Pelastustoimen koulutusjärjestelmää uudistetaan vastaamaan kansallisia tarpeita pelastustoimen uudistuksen yhteydessä. Pelastustoimen koulutuksen järjestäminen toteutetaan tarkoituksenmukaisesti ja kustannustehokkaasti. Sisäministeriö pitää seuraavia periaatteita lähtökohtina pelastusalan koulutuksen kehittämiselle:

- Sosiaali- ja terveysalan tutkinnon voi suorittaa joko yhteistyöoppilaitoksessa tai se toteutetaan oppisopimuskoulutuksena työnantajan ja oppilaitoksen välillä. Ensihoidon opetuksen osuus pelastajatutkinnosta tulee olla kokonaisuutena hyväksiluettavissa toisessa tutkinnossa.
- Pelastusopiston tutkintokoulutukseen kuuluvan ensihoidon koulutuksen sisältö ja jaksottaminen opetusohjelmassa ratkaistaan koulutusuudistuksen yhteydessä siten, että opiskelijoiden käytettävyys ensihoitotehtävissä kesäsijaisina on mahdollista.
- Pelastustoimen ammatillista tutkintokoulutusta kehitetään moduuliperustaisen mallin mukaisesti, siten, että siinä on perusosaamisen varmistama ydinosa, jota opiskelija täydentää erilaisilla osaamismoduuleilla.
- Pelastusalan ammattilaisille säädetään täydennyskoulutusvelvoite ja sen toteuttamiseksi kehitetään täydennyskoulutusjärjestelmä. Tavoitteena on, että täydennyskoulutus voidaan suorittaa joustavasti työn ohessa käyttäen hyväksi pelastajien laajaa varallaoloa.
- Pelastajien koulutuksen monipuolisuutta ml. ensihoitovalmiuksien tasoa on tarpeen kehittää edelleen koko maassa pelastajien kohtaamien haasteiden muuttuessa.
- Laadukkaan ja määrältään riittävän pelastustoimen tutkintokoulutuksen kehittäminen edellyttää, että koulutustoimintaan tarvittavat investoinnit opetukseen, kalustoon, harjoitusalueisiin ja yhteistyöverkostoihin ovat riittävät.
- Suomen kokoisessa maassa pelastajien peruskoulutus on parhaiten toteutettavissa yhtenä riittävän suurena kokonaisuutena, joka huomioi ja täyttää koko maan pelastuslaitoksissa syntyviä tarpeita ja parhaita käytäntöjä sekä mahdollistaa koko henkilöstölle yhdenmukaisen koulutusperustan. Uudenmaan alueen neljän pelastuslaitoksen peruskoulutustarpeiden eriyttäminen muusta maasta jakaisi käytettävissä olevat resurssit epätarkoituksenmukaisen pieniin osiin ja rikkoisi koulutusperustan yhdenmukaisuuden.
- Alueiden erityistarpeet on tärkeä huomioida työnantajien antamassa täydennyskoulutuksessa.
- Maakuntauudistuksen myötä syntyvä Uudenmaan pelastuslaitos tulee olemaan Suomen suurin. Pelastuslaitokselle suunnitellaan myös valtakunnalliseen varautumiseen liittyviä tehtäviä, kuten valtakunnallisen tilannekeskuksen ylläpitäminen. Näin ollen on myös loogista, että Uudenmaalla tulee olemaan erityinen rooli erityisesti täydennys- ja erikoistumiskoulutuksessa.
- Sisäministeriö tukee suunnitelmaa, että nykyisestä Helsingin pelastuskoulun alaisuudessa toimivasta osaamiskeskuksesta muodostettaisiin maakuntauudistuksen yhteydessä Uudenmaan osaamiskeskus. Tätä keskusta voitaisiin myös valtiollisin toimin tukea tuottamaan esimerkiksi pelastusliikelaitoksen henkilöstön täydennys- ja erikoistumiskoulutusta sekä

sopimuspalokuntien koulutuksen järjestämiseen liittyviä palveluita Uudenmaan tai soveltuvin osin valtakunnallisiin tarpeisiin.
- Sisäministeriö sitoutuu seuraamaan jatkuvasti koulutuksen kehittämisen vaikutuksia koulutuksen laatuun ja pelastajien valtakunnalliseen saatavuuteen ja jatkokehittää järjestelmää tarpeen mukaan. Erityisesti huomioidaan kaksikielisten pelastajien saatavuus.

Pelastusopisto

Lausunto: Esityksen mukaisesti Pelastusopisto toteuttaa Pelastuskoulun tutkintokoulutuksen lakkaamisen johdosta tarvittavan ensimmäisen lisäyksen pelastajakoulutuksen koulutusvolyymiin jo vuoden 2020 aikana. Tämä kerrotaan otetun huomioon sisäministeriön talousarviosuunnittelussa. Pelastusopistolle ei tälle vuodelle ole osoitettu määrärahaa sen enempää koulutusvolyymin toteutuksen suunnitteluun kuin välttämättömiin hankintoihin. Kasvu vaatii lisäkalustoa, mm. raskaan pelastusajoneuvon, jonka hankintaprosessi on niin pitkä, että hankinta tulee käynnistää pikaisesti, jos halutaan pysyä esitetyssä aikataulussa.

Helsingin Pelastuskoulusta valmistuu tämänhetkisen tiedon mukaan viimeinen kurssi vuonna 2021. Pelastusopisto esittää, että koulutusvolyymin nosto toteutetaan täysimääräisesti vasta vuonna 2021. Vuodelle 2020 voidaan toteuttaa nosto osittaisena, mutta sekin vaatii pikaisia rahoituspäätöksiä.

Sisäministeriön vastine: Sisäministeriö on esittänyt vuodelle 2020 Pelastusopistolle 0,6 miljoonan euron lisäystä.

57 § (28.12.2018/1353) Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset

Pelastustoimintaan osallistuvan pelastuslaitoksen päätoimisen miehistön, alipäällystön ja päällystön viran tai tehtävän kelpoisuusvaatimuksena on virkaa tai tehtävää vastaava pelastusalan tutkinto.

Suomen Palopäällystöliitto

Lausunto: Pelastuslain tulisi mahdollistaa tarkoituksenmukaisessa määrin myös pelastuslaitoksen muun päätoimisen henkilöstön kuin miehistön, alipäällystön ja päällystön osallistumisen pelastustoimintaan. Nykyistä lainsäädäntöä voidaan tulkita siten, että pelastustoimen ammattitutkintoa suorittamattomat henkilöt eivät ehkä laillisesti voi osallistua esimerkiksi johtokeskustoimintaan normaaliaikojen häiriötilanteissa tai suuronnettomuuksissa.

Tätä henkilöstöä tulisi pelastuslaitoksen harkinnan ja työpaikkakohtaisen perehdytyksen sekä täydennyskoulutuksen perusteella voida ilman tulkintaepäselvyyttä käyttää pelastustoiminnan johtamisen tukitehtävissä, joiden voidaan katsoa olevan osa pelastustoimintaa.

Tämä muutos voitaisiin toteuttaa esimerkiksi siten, että pelastuslain 57 § 2 mom. säädettäisiin, että pelastustoimintaan osallistuvalta pelastuslaitoksen muulta henkilöstöltä, sivutoimiselta ja sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvalta henkilöltä vaaditaan Pelastusopiston opetussuunnitelman mukainen tai muu tehtävän edellyttämä koulutus.

Sisäministeriön vastine: Pelastuslain 57 §:n 1 momenttia on muutettu 1.1.2019 voimaan tulleella lailla pelastuslain muuttamisesta (1353/2018). Voimassa olevan säännöksen mukaan *pelastustoimintaan osallistuvan pelastuslaitoksen päätoimisen miehistön, alipäällystön ja päällystön viran tai tehtävän kelpoisuusvaatimuksena on virkaa tai tehtävää vastaava pelastusalan tutkinto*.

Hallintovaliokunta on mietinnössään HaVM 19/2018 vp todennut seuraavaa:

Valiokunta tähdentää, että pykälässä säädetään kelpoisuudesta siinä mainittuun virkaan tai tehtävään. Jos esimerkiksi palotarkastajan virkaan kuuluu osallistuminen pelastustoimintaan, tutkinto vaaditaan, jotta hänet voidaan kyseiseen virkaan nimittää. Sen sijaan tukitehtävissä toimimiseen esimerkiksi johtokeskuksessa ei ole saadun selvityksen mukaan lainsäädännöllistä estettä. Valiokunnalle asiantuntijakuulemisen perustella muodostuneen käsityksen mukaan voimassa oleva pelastuslain 57 §:n 1 momentin säännös ei estä esimerkiksi päätoimisen

palotarkastajan tai muun henkilöstön, kuten kalustonhoitajan tai moniammatillisessa yksikössä toimivan ensihoitajan osallistumista pelastustoimintaan tai siihen liittyvien tukitoimintojen hoitamiseen käytännön pelastustoimintatilanteessa.

Saadun selvityksen mukaan voimassa oleva lainsäädäntö ei tosiasiassa estä henkilöstön tarkoituksenmukaista käyttöä eri tehtävissä. Tässä yhteydessä on syytä todeta myös, että sisäministeriö voi pelastuslain 58 §:n mukaan erityisestä syystä antaa erivapauden pelastuslaissa säädetyistä kelpoisuusvaatimuksista pelastuslaitoksen virkaan tai tehtävään.

Valiokunta toteaa myös, että pelastuslain 57 §:n 2 momentin säännös ei ole esteenä moniammatilliselle yhteistyölle. Ensihoitajalta, jonka viran tehtäviin ei kuulu osallistuminen pelastustoimintaan, ei edellytetä virkaan tai tehtävään nimitettäessä 57 §:n 1 momentissa tarkoitettua kelpoisuutta hänen osallistuessaan pelastustoimintaan. Pelastuslaissa ei säädetä moniammatillista yksikköä miehittävän henkilöstön kelpoisuudesta.

Valiokunta ehdottaa saamansa selvityksen perusteella, että pykälän 1 momenttia täsmennetään siten, että sen sanamuoto vastaa nykyistä selkeämmin lainsäädännössä yleisesti käytettyä muotoilua kelpoisuudesta tulla nimitetyksi virkaan tai tehtävään.

81 § Korjausmääräys ja toiminnan keskeyttäminen

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen palopäällystöliitto

Lausunto: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö esittää, että lakiesityksen 81 §:n 1 momentti muutetaan esimerkiksi seuraavasti: *Jos maakunnan pelastusviranomainen valvontatehtävää suorittaessaan havaitsee puutteita tässä laissa säädettyjen velvoitteiden toteuttamisessa, pelastusviranomaisen on valvottava, että puutteet korjataan*.

Vastaavasti 81 §:ään lisättäisiin uusi 4 momentti, jotta 105 §:ään ei tarvittaisi tässä yhteydessä muutoksia: *Maakunnan pelastusviranomaisella on oikeus määrätä edellä 1 momentissa tarkoitetut puutteet korjattavaksi. Jos puutteita ei voida heti korjata, korjaamiselle voidaan antaa määräaika*.

Sisäministeriön vastine: Sisäministeriö toteaa, että esitetty muutos sisältyy jo nykyiseen sääntelyyn. Pelastuslain 78 §:n mukaan pelastuslaitoksen on alueellaan valvottava 2 ja 3 luvun säännösten noudattamista. Valvonta viranomaistehtävänä pitää sisällään olettaman, että viranomaisen havaitsemien turvallisuuspuutteiden ja antamien korjausmääräysten toteutuminen valvotaan. Toimintatapojen muuttuminen vastaamaan nykyistä sääntelyä on mahdollista toteuttaa ilman uusia säädösmuutoksia.

Hallituksen esityksen tavoitteena on tehdä maakuntien perustamista, maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevasta lainsäädännöstä johtuvat tarpeelliset muutokset pelastuslakiin sekä eräisiin muihin lakeihin. Hallituksen esitys sisältää maakuntauudistuksesta johtuvien tarpeiden lisäksi sellaisia pelastustoimen uudistamishankkeessa toteutettuun valmisteluun perustuvia muutoksia, jotka on katsottu selvitetyksi riittävästi ja välttämättömäksi tehdä tässä vaiheessa. Maakuntauudistuksen sisältöä ja aikataulua on valmistelun aikana muutettu toistuvasti, joten muu laajempi uudistustyö ei tässä vaiheessa asianmukaisen lainvalmistelutyön tarpeet huomioon ottaen ole ollut mahdollista.

Valvontatehtävän sisällölliset muutokset eivät ole sisältyneet muutosesityksen valmisteluun, joten mahdollisten muutosten vaikutuksia viranomaistehtävän hoitamiseen ja kokonaisuuden sääntelyyn ei ole arvioitu.

Sisäministeriön vahvistetun lainsäädäntösuunnitelman 2018–2022 mukaan sisäministeriö asettaa vuonna 2020 pelastuslain kokonaisuudistuksen esiselvityshankeen, jonka tavoitteena on selvittää pelastuslain uudistamistarpeet ottaen huomioon muun muassa maakuntauudistuksen yhteydessä tehdyt pelastustoimen uudistamishankkeen työryhmien ehdotukset pelastustoimen lainsäädännön uudistamiseksi. Jo tätä ennen käydään läpi viime vuosina esiin tulleet pelastuslaitosten suorittaman

valvonnan kehittämisehdotukset ja arvioidaan, mistä asioista on tarve lähteä valmistelemaan säädösmuutoksia.

85 § Alueen pelastustoimen palvelutason valvonta

Pelastuslain 28 § sisältää säännökset alueen pelastustoimen palvelutasosta. Palvelutasosta säädetään jatkossa vuoden 2021 alussa voimaan tulevassa pelastustoimen järjestämislaissa. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

Pelastuslain 29 § sisältää säännökset palvelutasopäätöksestä. Palvelutasopäätöksestä säädetään jatkossa vuoden 2021 alussa voimaan tulevassa pelastustoimen järjestämislaissa. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

Ehdotetun pelastustoimen järjestämislain 11 §:n mukaan pelastustoimen palvelutason tulee vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta valmiuslain (1552/2011) 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

Ehdotetun pelastustoimen järjestämislain 12 §:n mukaan maakunnan valtuusto päättää pelastustoimen palvelutasosta. Palvelutasopäätöstä tehtäessä on otettava huomioon kansallisesti merkittävät riskit, selvitettävä alueella esiintyvät uhat ja arvioitava niistä aiheutuvat riskit sekä määriteltävä toiminnan tavoitteet, käytettävät voimavarat, palvelut ja niiden taso.

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto

Hallituksen esityksen mukaisesti pelastuslaki ei enää tuntisi sellaista palvelutasopäätöstä, johon kunnilla olisi suora vaikutusvalta. Tällaisen muutoksen vaikutus paikallisten sopimuspalokuntien toimintaympäristöön ja oloihin voi vain arvata. Emme siis pidä hyvänä sitä, että yksittäisten kuntien mahdollisuus vaikuttaa omaan alueensa palvelutasoon poistuu (koska järjestämislaissa sellaista ei enää ole). Tämä todennäköisesti myös heikentää paikallisesti toimivien sopimuspalokuntien vaikuttamis- ja rahoituskanavia samoin kuin on omiaan hämärtämään niiden roolia paikallistasolla.

Mielestämme ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että paikallistasolla joudutaan turvautumaan virallisen pelastustoimen ulkopuolella olevaan rakenteeseen, jos halutaan vaikka kylän tai kunnan omaa turvallisuustasoa pitää yllä tai nostaa. Siihen on olemassa erilaisia keinoja, turvavartioinnista kyläaktivistien hälyttämiseen, mutta tällaisten paikallisten toimijoiden integrointi pelastustoimen kokonaisuuteen on pidettävä ensisijaisena ratkaisuna. Toisaalta tällainen edellyttää paitsi rakenteen hyväksymistä myös sen, että paikallistason näkemyksiä varten on tehokas kanava tiedon saattamiseksi pelastustoimen johdolle.

Esitämme siis, että Pelastuslaissa tulevaisuudessakin säilytetään mekanismi, millä paikallisyhteisö pystyy vaikuttamaan omaan turvallisuustasoon osana virallista järjestelmää.

Sisäministeriön vastine: Voimassa olevan pelastuslain 24 §:n 1 momentin mukaan kunnat vastaavat pelastustoimesta yhteistoiminnassa pelastustoimen alueilla (alueen pelastustoimi). Lain 29 §:n 1 momentin mukaan alueen pelastustoimi päättää palvelutasosta kuntia kuultuaan. Koska kunnat vastaavat alueen pelastustoimen tuottamista pelastustoimen palveluista ja niiden kustannuksista, on kuntien kuuleminen päätettäessä palvelutasosta nykyisin perusteltua.

Pelastustoimen järjestämislailla ja maakuntalailla pelastustoimen järjestämisvastuu siirretään kunnilta maakunnille, jolloin kunnilla ei ole enää vastuuta pelastustoimen järjestämisestä eikä siitä koituvista kustannuksista. Maakunnan tehtävänä on järjestää ja tuottaa pelastustoimen palvelut suoraan omille asukkailleen ilman, että kunnilla olisi tässä välittävää roolia. Kunnat vastaavat niiden omista lakisääteisistä palveluista omille asukkailleen. Näin ollen kuntien lakisääteinen kuuleminen maakunnan palvelutasoa koskevassa päätöksenteossa ei ole enää nykyistä vastaavalla tavalla perusteltua. Ehdotettu pelastustoimen järjestämislaki ei kuitenkaan estä maakuntia kuulemasta kuntia tai muitakaan tahoja palvelutasosta päättäessään.

1.2 Laki Pelastusopistosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

2 § Pelastusopiston tehtävät

Lain 2 §:n 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uudet 2 ja 3 kohdat, joiden mukaan Pelastusopisto vastaisi alueellisten maanpuolustuskurssien järjestämisestä yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa sekä maakuntien yhteisten valmius- ja häiriötilanneharjoitusten järjestämisestä yhteistyössä maakuntien kanssa. Pelastusopiston lakisääteisenä tehtävänä on jo nykyään normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen valmentavan koulutuksen antaminen.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Lausunto: Alueellisia maanpuolustuskursseja järjestetään yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeille toimijoille kattavasti koko Suomen alueella. Kaikista kursseista noin puolet järjestetään ESAVIn toimialueen, kolmasosa Uudenmaan ja neljäsosa pääkaupunkiseudun toimijoille. Kurssien vahva painotus Etelä-Suomeen on tärkeä huomioida toiminnan järjestelyjä suunniteltaessa. Kurssit kuuluvat olennaisesti maakunnan alueen organisaatioiden varautumiskoulutukseen. Maakunnilla on tärkeää olla huomattava rooli alueellisten maanpuolustuskurssien järjestämisessä.

Alueelliset maanpuolustuskurssit ja valmiusharjoitukset tulee järjestää sisäministeriön vahvassa ohjauksessa.

Aluehallintovirastojen pelastustoimi ja varautuminen -vastuualueilta Pelastusopistoon siirtyisi noin 4 henkilötyövuotta vastaava henkilöstö, jonka tehtävänä olisi alueellisten maanpuolustuskurssien sekä maakuntien yhteisten häiriötilanne- ja valmiusharjoitusten järjestäminen. Lopullista henkilötyövuosimäärää on vaikea arvioida, koska Pelastusopiston järjestämisvastuun sisältöä ja maakuntien osuutta ei ole määritelty alueellisten maanpuolustuskurssien ja valmiusharjoitusten järjestämisessä.

Aluehallintovirastot ovat säännöllisesti yhteistyössä toimialueensa eri toimijoiden kanssa. Muutoksen jälkeen on huolellisesti varmistettava, että maakunnat pääsevät vaikuttamaan alueellisten maanpuolustuskurssien ja alueellisten valmiusharjoitusten sisältöön ja toteutukseen. Tällöin säilytetään alueen erityispiirteiden huomioon ottaminen ja alueellisen osaamisen käyttö ja vahvistaminen. Mikäli näin ei toimita, on todennäköistä, että toiminnan laatu laskee. Yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi on tärkeä huomioida muutoksen yhteydessä.

> **Sisäministeriön vastine**: Ehdotetun lain mukaan alueellisten maanpuolustuskurssien järjestämisestä ja niiden toteuttamisesta vastaisi Pelastusopisto yhteistyössä Puolustusvoimien ja maakuntien kanssa. Maakuntien yhteisten valmius- ja häiriötilanneharjoitusten järjestämisestä ja niiden toteuttamisesta vastaisi Pelastusopisto yhteistyössä maakuntien kanssa.
>
> Pelastusopistolain 1 §:n mukaan Pelastusopisto on sisäministeriön alainen. Pelastusopisto toimii sisäministeriön tulosohjauksessa.

Pelastusopisto

Lausunto: Hallituksen esityksen mukaan osa aluehallintovirastolle kuuluvista tehtävistä siirrettäisiin Pelastusopistolle. Nämä tehtävät olisivat alueelliset maanpuolustuskurssit ja maakuntien yhteiset valmius- ja häiriötilanneharjoitukset.

Aluehallintovirastoista Pelastusopistolle siirtyväksi suunniteltu henkilöstömäärä "noin 4 henkilötyövuotta" ei Pelastusopiston mielestä ole riittävä.

> **Sisäministeriön vastine**: Pelastusopisto järjestäisi kurssit ja harjoitukset sisäministeriön ohjauksessa ja yhteistyössä Puolustusvoimien ja maakuntien kanssa. Niiden järjestäminen ei näin ollen perustuisi pelkästään Pelastusopistolle siirrettävään 4 henkilötyövuoden panokseen.
>
> Mitoitus perustuu aluehallintovirastojen tekemään arvioon ja siinä on otettu huomioon synergiaedut, jotka saadaan siitä, että Pelastusopistolla ei ole aluehallintovirastojen kaltaista aluejakoa.

1.3 Laki Palosuojelurahastolain 14 §:n muuttamisesta

14 § Avustukset ja muu rahoitus

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin maakunnat niiden tahojen joukkoon, joille rahastosta voitaisiin myöntää erityisavustuksia. Vastaavasti säännöksestä poistettaisiin alueen pelastustoimi. Kunnat jätettäisiin erityisavustuksen saajien joukkoon, sillä paloasemat jäävät maakuntauudistuksessa niiden omistukseen. Kunnille voitaisiin myöntää erityisavustusta paloasemien peruskorjauksiin.

Palosuojelurahasto, Suomen Pelastusjohtajat, Uudenmaan Liitto

Lausunto: Esityksessä esitetään, että pelastustoimen alueet tulee poistaa avustuksen saajista. Esitystä olisi tarpeen tältä osin harkita vielä uudelleen sekä tutkia tarkemmin vaihtoehtoisia ratkaisumalleja. Pelastustoimen liikelaitoksen tulee olla jatkossakin mahdollisten avustusten saajien joukossa voimassa olevan lain 14 §:n 2 momentin mukaisesti.

Pelastustoimen liikelaitokset eivät ole oikeushenkilöitä, vaan osa maakuntakonsernia. Valtionavustuslain näkökulmasta on ongelmallista, mikäli valtionavustusta myönnettäisiin muulle kuin oikeushenkilölle. Hakuprosessissa tulee olla hakijatahona tietty hakija ja toisaalta Palosuojelurahastossa tulee voida varautua esimerkiksi mahdollisiin takaisinperintöihin tai muihin valvonnallisiin menettelyihin, mikä on vaikeaa, jos avustuksen saajana ei ole yksilöity oikeushenkilö.

Valtionavustuslaissa ei kuitenkaan ole erikseen tarkemmin säännelty sitä, kuka tai mikä taho voi olla valtionavustuksen saajana. Koska asiaa ei ole erikseen tarkemmin säännelty, voidaan avustusta myöntää myös muulle taholle, kuin yksilöidylle oikeushenkilölle, mikäli mm. avustuspäätöksessä täsmennetään avustusehtoja sekä avustuksen valvontaa ja hankintojen tekemisestä on sovitut vastuut. Tällä hetkellä avustuksia voidaan myöntää pelastustoimen alueille. Avustusten myöntäminen pelastuslaitoksille on kuitenkin myös nyt mahdollista, mikäli hankintojen tekeminen on sovittu pelastuslaitosten vastuulle. Tämä mahdollisuus tulisi säilyä myös jatkossa. Maakunnan osana toimivalla liikelaitoksella tulee olemaan toiminnallisesti ja taloudellisesti eriytetty asema maakunnan sisällä.

Pelastustoimi järjestetään joissain maakunnissa siten, että maakuntaan perustetaan oma pelastuslaitosten liikelaitos. Tällöin liikelaitoksella tulee olemaan oma talousarvio ja tilinpäätös sekä tase nykyisten kunnallisten liikelaitosten mukaisesti. Olisi tarkoituksenmukaista, että pelastuslaitoksen avustukset ohjataan suoraan pelastuslaitos-liikelaitokselle eikä maakunnan sisäisinä siirtoerinä. Tämä antaisi pelastuslaitoksille enemmän itsenäisyyttä avustusten hakuprosessissa sekä avustusten käsittelyssä osana niille kuuluvaa talousvastuuta.

Avustuksen myöntäminen kunnan kokonaan omistaman yhtiön rakennushankkeeseen tulisi myös vielä harkita uudelleen ja mahdollistaa, samoin kuin rahoitusleasingin käyttö rakennus- ja kalustohankinnoissa. Esimerkiksi leasinginvestoinnit Suomessa ovat monikertaistuneet ja niiden käyttö on edelleen laajenemassa leasinginvestointien joustavuuden tuomien etujen ansiosta.

Leasing-järjestelyjen käyttöön valtionavustuskohteissa olisi mahdollista suhtautua lähtökohtaisesti joustavasti. Kyse on yhdestä rahoitusteknisestä järjestelystä muiden joukossa. Käytännön ongelmia vastuiden suhteen voisi leasing-järjestelyiden osalta syntyä lähinnä silloin, jos valtionavustus keskeytyisi jostain syystä leasing-sopimuskauden aikana. Nämä seikat on mahdollista huomioida mm. avustuspäätöksissä.

> **Sisäministeriön vastine**: Voimassa olevan säännöksen mukaan avustus voidaan myöntää järjestäjälle eli alueen pelastustoimelle. Ehdotuksen mukaan avustus myönnettäisiin jatkossakin järjestäjälle eli maakunnalle. Avustuksia ei nykyisinkään ole lain sanamuodon mukaan mahdollista myöntää tuottajalle eli pelastuslaitokselle. Pelastuslaitoksen hakijana on katsottava toimivan alueen pelastustoimen asiamiehenä, ei itsenäisenä hakijana. Jatkossa tuottamisesta vastaa maakunnan liikelaitos, joka ei ole itsenäinen oikeushenkilö. Siksi avustusta ei tule myöntää liikelaitokselle.

Palosuojelurahastolaki tai valtionavustuslaki ei suoraan estä leasing -hankkeen avustamista. Palosuojelurahaston hallitus on kuitenkin johdonmukaisesti linjannut, että avustus tulee myöntää investointiin, ei käyttökustannuksiin, jollainen leasing on. Käyttökustannusten rahoitusta ei ole tarkoituksenmukaista perustaa vuosittaiseen harkinnanvaraiseen avustukseen.

Aluehallintoviraston muuttaminen Valtion lupa- ja valvontavirastoksi (LUOVA)

Valtiovarainministeriö, Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Lausunto: Pelastuslakiehdotuksen (1. lakiehdotus) 22 b, 22 c ja 111 a §:ssä mainitaan toimivaltaisena viranomaisena aluehallintovirasto. Tältä osin valtiovarainministeriö huomauttaa, että HE 14/2018-esityksellä valtion aluehallinnon viranomaiset (aluehallintovirastot ja ELYkeskukset) on ehdotettu lakkautettaviksi sekä perustettavaksi Valtion lupa- ja valvontavirasto, jolle pääosa aluehallintovirastojen ja osa ELY-keskusten tehtävistä on tarkoitus siirtää. Tämä tulisi ottaa huomioon siinä tapauksessa, että eduskunta hyväksyy HE 14/2018-esitykseen sisältyvät lakiehdotukset.

Edellä todettuun liittyen valtiovarainministeriö kiinnittää lisäksi valiokunnan huomiota siihen, että kaikkia voimassa olevassa pelastuslaissa (379/2011) ELY-keskuksille ja palosuojelurahastosta annetussa laissa (306/2003) aluehallintovirastoille säädettyjä tehtäviä ei ehdoteta nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä siirrettäviksi maakuntauudistuksen voimaantulon jälkeisen hallintorakenteen mukaisille viranomaisille. Näitä tehtäviä koskeva erityislainsäädäntö tulisi kuitenkin muuttaa ennen maakunta-, sote- ja valtion alueuudistuksen voimaantuloa. Ottaen huomioon, että eduskunnan käsiteltävänä olevat maakunta-, sote- ja valtion alueuudistusta koskevat esitykset eivät sisällä asiallisia linjauksia kaikkien näiden erityistehtävien vastaanottavista viranomaisista, olisi valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan tarvittavat muutokset tarkoituksenmukaista ehdottaa tehtäväksi erillisellä hallituksen esityksellä myöhemmässä vaiheessa ennen uudistuksen voimaantuloajankohtaa.

Sisäministeriön vastine: Sisäministeriö toteaa, että valtiovarainministeriön johdolla tapahtuneessa MAKU II valmistelussa on linjattu, että maakuntauudistuksen toimeenpanoon liittyvissä esityksissä, kuten HE 240/2018 vp., ei ole mahdollista esittää aluehallintoviraston tai muun viranomaisen tehtävien siirtämistä virastolle (LUOVA), jonka perustamista koskevaa lainsäädäntöä ei ole vielä hyväksytty. Tarkoitus on ollut, että viraston nimi muutetaan eduskunnassa vastinemenettelyssä valtion lupa- ja valvontavirastoa koskevan lain tultua hyväksytyksi.

Edellä sanotun johdosta ja edellyttäen, että hallituksen esitykseen HE 14/2018 vp sisältyvä ehdotus laiksi Valtion lupa- ja valvontavirastosta tulee hyväksytyksi, tulisi pelastuslain 22 b, 22 c ja 111 a §:ssä sekä palosuojelurahastolain 4, 5, 6 ja 7 §:ssä aluehallintovirasto muuttaa valtion lupa- ja valvontavirastoksi.

Valtion lupa- ja valvontaviraston laillisuusvalvontatehtävät

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Lausunto: Tulevan Luovan tehtäväksi tulee laillisuusvalvonta, mutta valvonnan työnjako sisäministeriön ja Luovan välillä ei ole riittävän selkeä maakuntalain, pelastustoimen järjestämislain ja pelastuslain muuttamisen osalta. ESAVI ehdottaa omaa säännöstä asiasta, ja siihen mainintaa valvonnan sisällöstä ja menettelyistä. Lakiesitykseen tulisi myös kirjata maakunnan pelastuslaitokselle tietojen luovutusvelvollisuus, jotta varmistetaan Luovan onnistuminen tehtävässään.

Sisäministeriön vastine: Valtion lupa- ja valvontaviraston tehtävistä laillisuusvalvonnassa säädetään pelastustoimen järjestämislain 13 §:ssä. Voimassa olevan pelastuslain 23 §:n 2 momentin nojalla aluehallintovirasto valvoo pelastustointa sekä pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa toimialueellaan. Lain 85 §:n 1 momentin mukaan aluehallintoviraston tehtävänä on valvoa, että alueen pelastustoimen palvelutaso on riittävä.

Maakuntalain 10 §:n 2 momentin nojalla Valtion lupa- ja valvontavirasto voisi kantelun johdosta tutkia, onko maakunta toiminut voimassa olevien lakien mukaan. Pelastustoimen olennaisena tarkoituksena on turvata perusoikeuksia, erityisesti oikeutta elämään, oikeutta omaisuuteen ja

oikeutta ympäristöön. Pelkästään kantelujen kautta saattaisi olla vaikeaa havaita esimerkiksi rakenteellisia ongelmia. Tämän vuoksi olisi perusteltua, että Valtion lupa- ja valvontavirasto voisi valvoa maakunnan ja sen pelastustoimen palvelujen tuottamisesta vastaavan liikelaitoksen toiminnan lainmukaisuutta myös omasta aloitteestaan.

Pelastustoimen järjestämislain 13 §:ssä säädettäisiin pelastustoimen sekä alueellisen yhteisen varautumisen laillisuusvalvonnasta ja siihen liittyvästä ohjauksesta. Pelastustoimen palvelurakenteen ohjauksesta säädettäisiin erikseen pelastustoimen järjestämislain 7 §:ssä ja palvelutasopäätöksen arvioinnista lain 12 §:ssä.

Pelastustoimen järjestämisen ja tuottamisen ohjaus sekä alueellinen yhteinen varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin kuuluisi valtakunnallisesti sisäministeriölle. Pelastustoimen järjestämislain 13 §:n 1 momentin mukaan pelastustoimen järjestämisen ja tuottamisen sekä maakuntien alueellisen yhteisen varautumisen lainmukaisuuden valvonta ja lainmukaisuuden valvontaan liittyvä ohjaus kuuluisi Valtion lupa- ja valvontavirastolle. Valvonta kattaisi muun muassa palvelutason toteutumisen ja muun pelastustoimen tosiasiallisen toiminnan lainmukaisuuden valvonnan. Toisin kuin sisäministeriöllä Valtion lupa- ja valvontavirastolla ei olisi varsinaista pelastustoimen ohjaustehtävää, vaan Valtion lupa- ja valvontaviraston ohjaus liittyisi viraston laillisuusvalvontatehtävään eli esimerkiksi tilanteisiin, joissa valvontatehtävään liittyvällä ohjauksella ehkäistäisiin ennalta lainvastaista toimintaa tai ohjattaisiin toimintaa lainmukaiseksi.

Pelastustoimen järjestämislain 13 §:n 2 momentin mukaan jos maakunnan pelastustoimen järjestämisessä tai tuottamisessa ei olisi noudatettu tätä tai muuta pelastustoimen järjestämistä tai tuottamista koskevaa lakia taikka maakuntien alueelliseen yhteiseen varautumiseen kuuluvissa tehtävissä ei olisi noudatettu maakuntalakia, Valtion lupa- ja valvontavirasto voisi antaa maakunnalle määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa olisi asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava. Määräyksen tehosteeksi voitaisiin asettaa uhkasakko.

Pelastustoimen tietojärjestelmien kehittämisen tilanne maakuntauudistuksessa

Valtiovarainministeriö

Lausunto: Sisäministeriö on esittänyt pelastustoimen tietojärjestelmien ja ICT:n kertaluonteista kehittämisinvestointia toteutettavaksi maakunta- ja soteuudistuksen digimuutokseen määrärahamo-mentilta. Määrärahamomentille on koottu eri hallinnonalojen ja maakuntien uudistukseen valmisteluun ja toimeenpanoon liittyvät määrärahaesitykset. Erityisesti pelastustoimen valvontasovelluksen uudistaminen on käsitelty osana maakunta- ja soteuudistuksen digimuutosohjelman yhteydessä tehtävää ICT-muutoksen valmisteltua.

Ministeriö on todennut pelastustoimen maakuntauudistuksen tavoitteiden mukaisen tietohallinnon ja tiedonhallinnan kehittämisen määrärahatarpeeksi 10,5 miljoonaa euroa vuosille 2020-2023 (2020 (1,5 milj.), 2021 (3 milj.), 2022 (4 milj.) ja 2023 (2 milj.)). Määrärahalla olisi tarkoitus kehittää pelastustoimen tietojärjestelmät ja tietokokonaisuudet maakuntamalliin. Maakunta- ja soteuudistuksen määrärahamomentille (28.70.05) sisäministeriö on esittänyt osana JTS 2020-2023 esitystään vuosille 2020 1,5 milj. euroa ja 2021 3 milj. euroa pelastustoimen tietojärjestelmien, johtamisen, tiedonhallinnan, integraation ja analysoinnin välineiden kehittämiseen osana maakunta- ja soteuudistuksen valmistelua ja toimeenpanoa.

Sisäministeriön tilannekuvan mukaan nykyisten tietojärjestelmien mahdollisuudet tukea pelastusviranomaisten tiedolla johtamista ja toiminnan analysointia ovat rajalliset. Toimintaympäristö digitalisoituu jatkuvasti ja toimintakyvyn säilyttäminen edellyttää ympäristön muutosten huomioimista. Uudet maakuntaorganisaatiot edellyttävät muutoksia myös nykyisiin järjestelmiin, jotta tehtävien vastuunsiirto maakunnille on mahdollista.

Sisäministeriö neuvottelee parhaillaan maakuntien yhteiseksi ICT-palvelukeskukseksi perustetun, tässä vaiheessa vielä valtion kokonaan omistaman, Vimana Oy:n kanssa pelastuslaitosten valvontasovelluksen kehittämis- ja toteutushankkeesta. Tässä hankkeessa on tarkoitus toteuttaa ja käyttöönottaa yhteistyössä pelastuslaitosten kanssa nykyiset pelastuslaitosten eri valvontasovellukset korvaava uusi yhteinen tietojärjestelmä vuosina 2019-2022. Keskitetyllä kehittämishankkeella estettäisiin kalliimmaksi arvioitujen maakuntakohtaisten ratkaisujen muodostuminen. Samalla voidaan myös paremmin varmistaa yhteentoimivuus ja integraatio kansallisten järjestelmien (TUVE, KEJO jne.) kanssa. Kustannusarvio on noin 5 milj. euroa ja se on osa yllä mainittua maakunta- ja soteuudistukseen yhteydessä tehtäväksi esitettyä pelastustoimen tietojärjestelmien kehittämistä. Hankkeen toteutusta ei voida viedä eteenpäin Vimana Oy:ssä sen nykyisessä rahoitustilanteessa, koska yhtiön pääomitus ei kata pelastuslaitoksille tehtävien tietojärjestelmien kehitystyön kustannuksia.

Valtiovarainministeriö toteaa, että tietojärjestelmien kehittämistä koskeviin rahoitustarpeisiin ei ole ehdotetussa laajuudessa varauduttu edellisessä vuosia 2019-2022 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa. Edellä todettujen ehdotusten käsittely on valtiovarainministeriössä parhaillaan meneillään. Mahdollisista hankkeiden toteuttamisen edellyttämistä rahoitusratkaistuista päätetään lopulta valtion talousarvion valmistelun yhteydessä. Päätöksiä tehtäessä on tärkeää varmistaa sekä järjestelmien toteutuksen että niiden ylläpidon kokonaistaloudellisuus. Valmistelussa on pidetty perusteltuna pelastustoimen tietojärjestelmien kehittämis- ja toteutusmallia, jolla voidaan välttää maakuntakohtaisten ratkaisujen syntyminen ja varmistaa pelastustoimen liittäminen kansallisen infrastruktuuriin (erityisesti turvallisuusverkko TUVE) ja tietojärjestelmiin. Lisäksi valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että maakuntauudistukseen liittyvien tietojärjestelmien kehittämisen eteenpäinvienti tarvitsee ao. lainsäädännön valmistumisen.

Sisäministeriön vastine: Sisäministeriö on esittänyt määrärahatarpeet JTS-esityksessään ja määrärahatarve on ennallaan.